Associacion Parlarem en Vivarés

N°111 Endarrèir 2021 Octòbre

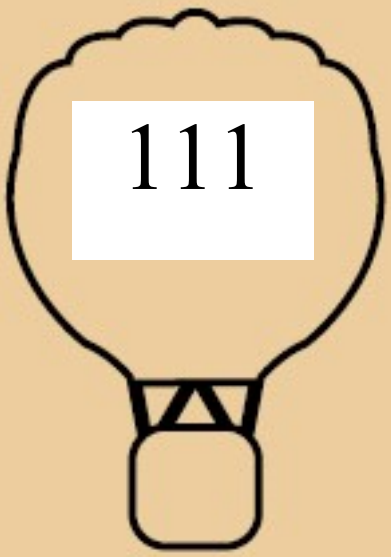

LO GRINHON

La Gazeta dau Vivarés d'en Naut

SOMARI

Le temps de las A.G. : Gerard Betton-**L'enterrament dau « Baron »** : Jan Nicolas-**Lo papà de Simon (novèla)** : Guy de Maupassant (traduccion : Gerard Betton)-**La Vachèira** d'Alain Charre-**La Chança daus Gallès** : Patric Cros-**11/09/2001** : Patric Cros-**Coisina, Lo Chastel** : Marie-Hélène Marteau (revira per Marc Noalha-**Diens las piaas de Marie Mourier**.

Lo temps de las A.G. (Assemblaas Generalas)

Gerard Betton

D'aqueste an las A.G. se fan quasi a la fin de l'an... Qu'es una consequença dau COVID. La mauvèsa bèstia sembla a chaa pauc nos eissublar tant se pet, n'aprofitem per nos tornar trovar e relançar nòstras associacions.

Parlarem en Vivarés a pasmens agut son AG. N'aviam pas fait l'an passat, l'aviam anullaa au mes d'avril, avem capitat d'aqueste an au mes de setembre. Qu'èra lo 4 de setembre vèrs Sant-Victor onte avem estat franc bien receuput per l'equipa locala que mèna Jan Dodet.

Per faire bona mesura qu'es doas AG qu'avem fait lo mesme jorn. Una, extraordinària, per modifiar los estatuts e l'autra, normala, estatutària, onte avem fait : lo paure bilanç d'aqueste temps de pandemia, los comptes, e elegit un Conselh d'Administracion.

Mai importanta l'A.G. extraordinária qu'a decidat una modificacion daus estatuts. Dempuei un bon moment avián constatat que las decisions se prenián a quauques-uns e que daube los moiens electronics qu'avem iura es ben aisat de travalhar a 3 o 4, chascun dins son caire. E chascun pòt menar un project, prendre de decisions rapidas en mesme temps que ten los autres informats e lhur demanda los avís. Saviam pas si qu'èra possible, mas nos siem apercegut qu'aquò èra una evolucion actuala dins las associacions.

Doncas l'associacion a pas mai de president mas una equipa de 3 a 5 personas per dirijar. Qu'es lo CA venent que los elegirá.

S'achabèran las reünions dins la cort d'aquela maison de las associacions e l'aperitiu joèt a plen son ròtle per la convivialitat tant lo monde èran contents de se tornar trovar e de blagar ! La toma en salada de Damien fuguèt apreciaa, una franc bona idèia.

Las A.G. de l'I.E.O.

Tot lo monde conèis, a pauc pres, l'Institut d'Estudis Occitan (I.E.O.), aquela associacion qu'òvra dempuei de temps per la linga occitana. Foncciona a tres nivèus : federau, regionau, despartimentau.
I a gaire aviam un I.E.O. Ròsne-Alpas que nos sostenguèt mai d'un còp materialament.

De seure paja 3

LO GRINHON
es la revuaa de l'associacion occitana

PARLAREM EN VIVARÉS
D'ès Anonai.

Es mandaa a tots los aderents.
Per la recèure, mandar
12 € per una persona
15€ per un coble a :

LO GRINHON (G. Betton)
La petita Comba
27 rua Marcel Bruyère
07100 ANONAI

Faire lo chec a l'òrdre de
PARLAREM EN VIVARÉS.

Los abonaments partan dau n° de Prima
e s'achaban daube lo n° d'Ivèrn

Equipa tecnica, expedicion : R.Chanal, U. Betton
Tresorier : J.L.Fourel
Direccion : G.Betton Maqueta : Quentin Garnier

Per retrovar **lo Grinhon e Parlarem** sus internet

BARTAVEL
http://www.bartavel.com/

BARTAVEL :una mina d'informacions sus la linga dau Vivarés de naut .(resp. Patric Cròs)

Redaccion: (per aqueste numèro) Jan Nicolas, Guy de Maupassant/Gerard Betton, Patrick Cros, Marie-Hélène Marteau, Marc Nouaille.

L'ENTERRAMENT DAU « BARON »

Lo Baron, qu'èra pas son verai nom. Abitava es Satilhau. Tota sa viá viupuguèt dins lo vilatge. Coma bien de monde de nòstra comuna, aviá travalhat dins l'usina de tissatge josca sa retraita. Quand meriguèt, èra pas luent daus quatre vint cinc ans.

Dins un vilatge coma lo nòstre tot lo monde se conèis, vinguèron nombrós a son enterrament. A quela epòca après la messa acompanhavan lo chancèl josca au cementeri.

Per nar au cementeri deviá i aver pas luent d'un quilomètre. Dins la procession parlavan daus sovenirs qu'avián viuput daube lo Baron. N'i a que disián :

« qu'èra pas un mauvés diable, vendrem pas tots a son atge, siem pas gròssa viaa sur la terra, e qu'ès coma quò... l'es anirem tots un jorn. »

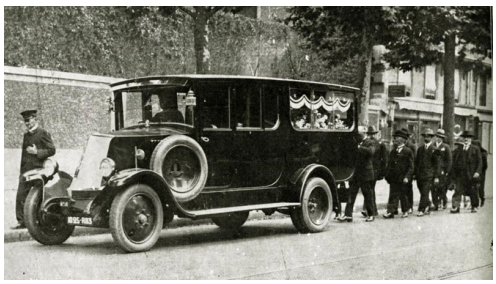

En arrivant au cementeri i aviá una petita montaa, lo corbilhard, qu'èra pas franc nòve arrivava pas a montar, avançava dos mètres, tornava s'arrèstar, impossuble d'arrivar au cementeri. Tot lo monde demandava ce que se passava.

Anem pas restar aquí tota la vespraa !

La Varsovie, èra dau latz de Loís, mon amic, li diguèt :

- Es ben malen, lo Baron, lais vòl pas nar !

Jan Nicolas

Per exemple lo videoprojector que nos serv per nòstras reünions, e sustot los Kakemonos TORA (Toponymie Rhône-Alpes) qu'an estat expausats mai d'un còp, a la MJC, dins de bibliotecas, d'escòlas... e que son totjorn disponibles.

Encuei i a pas mai de region Ròsne-Alpas, mas siem iura arrossats daube Auvernha, e quò fai un novèl IEO regionau ARA (Auvernha Rosne Alpas). L'AG d'aquel IEO se faguèt per las ondas, en visioconferença... lo 1 de junh de d'aqueste an, una autra reünion se faguèt vèrs Tença lo 11 de julhet au moment de la Retornada. Lo president es Jan Ros (Jean Roux), d'Auvernha.

Tença lo 11 de julhet

L'I.E.O. 07, nòstre IEO dau departament d'Ardecha, s'acampèt lo 25 de setembre vèrs Veiras (Veyras pròche Privàs). Los excusats èran pro nombrós, mas de'n bada, una bona dotzena de presents èran franc contents de se retrovar e de faire lo torn de tot çò que se fai dins lo departament per faire viure nòstra linga. D'informacions seguèran bailaas sus tots los cercles locaus e las associacions occitanas dau departament.

Per *Parlarem en Vivarés* fuguèran representats per M.H. Marteau, H. e G. Betton, poiem mesme apondre D. Capian e D. Issartel que son abonats au *Grinhon*.

Juste las decisons importantas : 200 € de la caissa per aidar lo Danís Capian que ten vèrs Privas un locau que garda libres e materiaus de l'IEO (kakemonos TORA per exemple).

Decisions/projects : edicion d'un CD de las òvras de J.C. Forêt (Un grand eissam de mots),

Lo papà de Simon

Guy de Maupassant

Meijorn achabava de sonar. La pòrta de l'escòla se badèt, e los gamens se borrolèran a qui sortiriá lo promèir. Mas plutueit que de se debandar bien viste per rintrar dinar coma zo fasián tots los jorns, s'arrestèran a dos pas, s'arrossèran per gropes e se botèran a parlar bas.

Qu'es que, aqueste matin, Simon, lo garçon de la Blanchòta, èra vengut en classa per la promèira fes.

Tots avián auvit parlar de la Blanchòta dins lhurs familhas ; e encara que l'òm li faguesse bona figura davant lo monde, las maires, entre ilas, l'avisavan daube compassion e un pauc de mespritz e los enfants fasián parier sens ben saver perqué.

Per çò qu'es de Simon, lo coneissián pas, que sortiá jamai, e corriá pas daube ilis per charrèiras dins lo vilatge o sus los bòrds de la rivèira. Qu'es per causa que l'amavan gaire ; e qu'èra daube una sòrta de plaser mesclat d'un brave estonament qu'avián après et que s'èran repetat los uns los autres aquesta paraula dita per un garçon de quatòrze o quinze ans que semblava ne'n saver de lòng tant guinhava[1] finament daus elhs :

- Savètz... Simon... e ben, a pas gis de papà.

L'enfant de la Blanchòta pareisseguèt a son torn a la pòrta de l'escòla.

Aviá set o vut ans. Èra un pauc blanchinet, bien pròpre, semblava timide, un pauc maladreit.

Se'n tornava a cò[2] de sa maire quand los gropes de sos camarades totjorn parlant bas e l'avisant daube la maliça d'enfants cruels que bròjan un mauvès còp, l'environèran a chaa pauc e feniguèran per l'ensarrar completament. Demorava aquí, plantat au meitan d'ilos, surprès e empeitat, sens comprendre çò que li anavan faire. Mas lo garçon qu'aviá adut la novèla, gonflat dau succès obtengut, dejà li demandava :

- Coma t'apelas, tu ?

Respondiguèt : « Simon.

-Simon, coma ? » reprenguèt l'autre.

L'enfant tornèt dire, tot vergonhós : « Simon. »

Lo garçon li bramèt : « L'òm s'apela Simon quauqua viaa... qu'es pas un nom, aquò... Simon. »

E iele, prompte a plorar, respondiguèt per la tresièma fes !

« M'apèlo Simon. »

Los galapiàns[3] se botèron a rire. Lo garçon que trionfava, enaucèt[4] la votz : « Veiètz ben qu'a gis de papà. »

Un grand silenci se faguèt. Los enfants èran franc surprès d'aquesta viaa extraordinària, impossibla, mostruosa, - un garçon qu'aviá gis de papà ; - l'avisavan coma un fenomène, n'èstre en defòra de la natura, e sentián crèisser en ilos aqueste mespritz, josca aquí sens explicacion, de lhurs maires per la Blanchòta.

Per çò qu'es de Simon, s'èra apoiat contra un arbre per pas tombar ; e demorava coma acablat per un desastre irreparable. Cherchava per s'explicar, mas trovava ren per respondre e desmentir quela viaa afrosa qu'aviá pas gis de papà. Finalament, blanc, lhur bramèt a l'asard : « Si, n'ai un.

- Onte es ? demandèt l'autre.

Simon se quesèt ; saviá pas. Los enfants riavan, franc excitats ; e queles garçons de la campanha, mai pròches de las bèstias, sentián lo cruel besonh que fai que las polas de la maison achaban de tuar una autra pola pas plus tueit qu'es blessaa. Simon avisèt tot d'un còp un petit veisin, garçon d'una veva, qu'aviá totjorn vegut, coma ilo, tot solet daube sa maire.

« E tu mai, diguèt, tu n'as gis de papà.

- Si, respondiguèt l'autre, n'ai un.

1-Guinhava, guinhar : cligner 2-a cò de sa maire : chez sa mère 3-galapians : garnements, galopins 4-enaucèt la votz : éleva la voix

- Onte es ? se revirèt Simon.

- Es mòrt, diguèt l'enfant daube una superba fiertat, es au cementèri, mon papà. »

Un murmure d'aprobacion correguèt entremèi los galapians, coma si quela viaa d'aver son paire au cementèri aviá relevat lhur camarade per enfonçar l'autre que n'aviá pas gis. E aqueles putassons, que lhurs paires èran, en granda partiá, meschants, coflants[1], voleürs e durs per lhurs femnas, se possavan en se sarrant de mai en mai, coma si ieles, los legitimes, avián vougut estofar d'una pression aquele qu'èra en defòra de la lei.

Tot d'un còp, un, que se trovava contra Simon, lhi tirèt la linga d'un biais escharniós[2] e lhi bramèt :

« Gis de papà, gis de papà ! »

Simon l'arrapèt a doas mans aus chavèus e se botèt a lo tabassar lhi fotant de còps de pé dins las chambas dau temps que lhi mordiá meschantament la gaunha. Un grand movament se faguèt, tots se butavan. Los dos combatents fuguèran separats, e Simon fuguèt pichat, esfatat, maselat[3], rolat per tèrra au meitan de tots los galapians qu'aplaudissián. Coma se relevava, neteiant, sens i pensar, daube la man, sa petita blosa tota sala de polssièra, quauqu'un lhi bramèt :

« Vai zo dire a ton papà. »

Sentiguèt alara dins son còr un grand escrotlament. Èran los mai fòrts, avián ganhat, e poviá pas respondre, e o sentiá ben qu'aquò èra verai, qu'aviá pas de papà. Orgulhós, essaièt lo temps de quauquas segondas de lutar contra las larmas que l'estranlhavan. S'estofèt, puei sens brut, se botèt a plorar d'abondança, sanglotava a grandas secossas rapidas.

A-n-aqueste moment una jòia sauvatja esclatèt dau costat de sos enemics e naturalament, coma los sauvatges dins lhurs terribles amusaments, se prenguèran per la man e se botèran a dançar en rond a son entorn, disent, e tornant dire coma un refranh : « Gis de papà ! gis de papà ! »

Mas Simon tot d'un còp s'arrestèt de sanglotar. La ratja lhi venguèt. I aviá de pèiras sos sos pés ; las ramassèt e, de totas sas fòrças, las lancèt contra sos borrèus. Dos o tres ne'n receupuguèran e se sauvèran en bramant ; e semblava tant esfriós[4] qu'una paurassa prenguèt tots los autres. Coards, coma l'es totjorn la fola davant un òme en colèra, s'eschampilhèran e fugiran.

Demorat sol, lo petit enfant sens paire se botèt a córrer vèrs los champs, un sovenir lhi èra vengut qu'aviá botat dins son esperit una granda resolucion. Se voliá neiar dins la riveira.

Se rapelava en efect que, i a vut jorns, un paure diable que mendicava sa viá s'èra fotut dins l'aiga per çò qu'aviá plus d'argent. Simon èra aquí au moment onte le tiravan de l'aiga ; e lo triste òme que d'abituda lhi semblava lamentable, sale e laide, l'aviá aqueste jorn estonat de sa mina tranquila, de sas gaunhas pallichonas, sa lònja barba molhaa e sos elhs badats, franc calmes. Avián dit alentorn : « Es mòrt. » Quauqu'un aviá ajotat : « Es ben eürós iura. » E Simon voliá mai se neiar perqué aviá pas de paire , coma aqueste miserable qu'aviá pas d'argent.

Arrivèt pròche de l'aiga e l'avisèt córrer. De peissons folastrejavan[5], vius, dins l'aiga clara, e, a chaa moment sautilhavan e arrapavan de moschas que voleiavan en surfaça. Arrestèt de plorar per los avisar, franc interessat per lhurs manòvras. Mas de còps, coma dins los escotons[6] d'una tempesta passan tot d'un còp de grands aurisses[7] que fan cracar los arbres puei se perdan au loent, aquesta idèia lhi tornava daube una dolor picanta : « Me vau neiar per çò qu'ai gis de papà. »

Fasiá chaud, franc bon temps. Lo solelh chaufava l'èrba. L'aiga brilhava coma dins una granda glaça. E Simon aviá de minutas de bonur, d'aqueste languisson[8] que ven après las larmas, onte lhi venián de grandas envèias de s'endurmir aquí, sus l'èrba, dins la chalor.

Una petita granolha verda sautèt sos sos pés. Essaièt de la prendre. Lhi eschapèt. La perseguèt e la manquèt tres còps

1-coflant : ivrogne 2-escharniós : narquois, moqueur 3-maselat : meurtri 4-esfriós : effrayant 5-folastrejavan : folâtraient 6-escoton : calme 7-aurisse : coup de vent fort 8-languisson : alanguissement

de rang. Finalament l'arrapèt per lo bot de sas pautas de darrèir e se botèt a rire en veiant los esfòrçs que fasiá la bèstia per s'eschapar. Pleiava sas grandas chambas, puei d'una destenta brusca, las alonjava subitament, regdas coma doas barras ; dau temps que, l'elh tot rund daube son cercle d'aur, batiá l'èr de sas pautas de davant que bolicavan coma de mans. Aquò lhi faguèt pensar a un jèc fai de planchetas de bòsc, estreitas, clavelaas en ziga-zaga las unas sus las autras, que, d'un mesme movament, presentava l'exercici de petits sodarts picats dessus. Pensèt alara a sa maison, puei a sa maire, e completament atristat, tornèt començar de plorar. Lo tremble ganhèt sos membres ; se botèt d'a janolhs e recitèt sa preièra coma davant de s'endurmir. Mas poguèt pas l'achabar, tornèt sanglotar, tant secoit, tant borringat que fuguèt revirat tot entèir. Pensava plus ; veiá plus ren a son entorn e èra mas occupat de plorar.

Subitament, una man lorda s'apoièt sus son espantla e una gròssa votz lhi demandèt : « Qu'aquò es que te fai tant de pena, mon garçon ? »

Simon se revirèt. Un grand ovrier qu'aviá una barba e de chaveus neirs tot frisats l'avisava d'un èr bon. Respondèt daube de larmas plen los elhs e plen la gòrja :

« M'an batut... per çò que... mi... mi... n'ai pas... de papà... gis de papà.

- Coma, diguèt l'òme daube un sorire, mas tot lo monde n'a un. »

L'enfant reprenguèt penablament, au meitan de las convulsions de sa pena : « Mi... mi... n'ai pas. »

Alara l'ovrier devenguèt seriós ; aviá reconeissut lo garçon de la Blanchòta, e, encara que novèl au país, saviá vagament son istòria.

« Anem, diguèt, consola-te, mon garçon, e vene daube mi vèrs ta maire. Te'n donarem un... de papà. »

Se botèran en rota, lo plus bèl tenent lo petit per la man, e l'òme tot sorrire per causa qu'èra pas fachat de veire aquesta Blanchòta, qu'èra, se disiá, una de las plus gentas filhas dau país ; e se pensava benlèu en lhi brojant, qu'una joinessa qu'aviá fautat poviá ben fautar encara.

Arrivèran davant una maisoneta blancha bien pròpra.

« Qu'es aquí », diguèt l'enfant, e apelèt : « Mamà ! »

Una femna se montrèt, e l'ovrier arrestèt sus lo còp de sorrire qu'aviá de suita comprès que se poviá plus badinar daube aquesta granda filha pallichona[1] que demorava severa sus sa pòrta, coma per defendre a un òme lo sòu[2] d'aquesta maison onte, dejà, èra estat trompaa per un autre.

Intimidat e sa casqueta a la man, bretonèt[3] :

« Tenètz, Madama, vos aduso vòstre petit garçon que s'èra perdut pròche de la riveira. »

Mas Simon sautèt au còl de sa maire e lhi diguèt en tornant plorar :

« Non, mamà, ai vougut me neiar per causa que[4] los autres m'an batut... m'an batut... per çò qu'ai gis de papà. »

Lo roge a las gaunhas que la brulavan, la joina femna blessaa au plus prigond d'ilamesme embraçèt de briu[5] son enfant dau temps que quauquas larmas corrián sus sa figura. L'ome emocionat demorava aquí, saviá pas coma s'enanar. Mas tot d'un còp, Simon correguèt vers ilo e lhi diguèt :

« Volètz, vos, èsser mon papà ? »

Un grand silenci se faguèt. La Blanchòta disiá ren, tormentaa per la vergonha s'apoiava contra la paret, las doas mans sus son còr. L'enfant veiant que dengun lhi respondiá, reprenguèt :

« Si volètz pas, tornarai me neiar. »

L'ovrier prenguèt la viaa a la plasentariá e respondiguèt en riant :

« Mas òc, zo vòlo ben.

- Coma t'apelas, demandèt l'enfant, me chaurá respondre aus autres quora voudràn saver ton nom ?

- Felipe » respondiguèt l'òme.

Simon se quesèt una segonda per bien faire intrar aqueste nom dins sa tèsta, puei badèt sos braçs, tot consolat, disent :

1-pallichona : pâle 2-sòu : seuil 3-bretonèt : balbutia 4-per causa que : parce que 5-de briu : brusquement, avec violence

« E ben ! Felipe, siàs mon papà. »

L'ovrier, lo levèt de tèrra, l'embraçèt bruscament sus sas doas gaunhas, e s'ensauvèt bien vite a grandas escampaas.

Quand l'enfant rintrèt dins l'escòla, lo lendeman, un rire mauvès l'acuelhiguèt ; e a la sortiá quand l'autre vouguèt tornar començar, Simon lhi mandèt aqueles mots a la tèsta coma auriá fait d'una pèira : « S'apèla Felipe, mon papà. »

De brames de contentament partiguèran de tots los latz :

« Felipe loqun ?... Felipe quau ?... Qu'aquò es quò, Felipe ?... Onte l'as trovat, ton Felipe ?

Simon respondiguèt pas ; e, ferme dins sa fe, los desfiava de l'uèlh, prompte a se laissar martirizar plutueit que de fure davant ielis. Lo mèstre d'escòla lo desliurèt e s'entornèt chas sa maire.

Tres mes de temps, lo grand ovrier Felipe passèt sovent pròche de la maison de la Blanchòta e, de còps, ausava lhi parlar quand la veiá a cóser aranda[1] sa fenèstra. Ièla, lhi respondiá onestament, totjorn seriosa, sens jamai rire daube ièlo e sens lo laissar rintrar dins la maison. Pasmens, un pauc vanitós, coma tots los òmes, s'imaginèt qu'èra sovent mai roja que d'acostumat quand parlava daube ièlo.

Mas una reputacion perduá es tan penabla a refaire e demòra totjorn tan frèula[2], que, la Blanchòta poviá ben gardar una retenguá severa, se jaquetava[3] dejà dins lo país.

Per quant a Simon, amava franc son novèl papà e, la jornaa achabaa, se permenava daube ièlo quasi tots los vèspres. Mancava pas l'escòla e passava au meitan de sos camarades franc digne, sens jamai lhur respondre.

Un jorn, pasmens, lo garçon que l'aviá atacat lo promèir lhi diguèt :

« As pas dit la veritat, as pas de papà que s'apela Felipe.

- E perqué ? demandèt Simon tot emocionat.

L'autre se fretava las mans. Reprenguèt :

« Per çò que si n'aviàs un, seriá l'òme de ta mamà. »

Simon desorientat per aquel rasonament que lhi semblava juste respondiguèt pasmens : « Qu'es mon papà quand mesme.

- Aquò se pòt ben, diguèt lo garçon ricanós, mas qu'es pas franc ton papà. »

Lo petit de la Blanchòta baissèt la tèsta e se'n anèt sonjar dau costat de la fòrja dau paire Loison, onte travalhava Felipe.

Aquesta fòrja èra coma acassaa[4] sos d'arbres. Qu'èra franc solombrat[5] ; juste la lusor roja d'un fuòc formidable esclairava indirectament cinc faures, los braç nuds, que pichavan sus lhurs enclums fasent un tarrible tarabast. Se tenián dreits, ativats[6] coma de diables, los elhs fixats sus lo fer roge que tormentavan : brojavan, lhurs idèias montavan e retombavan coma lhurs martels.

Simon rintrèt sens se far veire e anèt tot belament tirar son amic per la manja. Aqueste se revirèt. Tot d'un còp lo travalh s'arrestèt e tots los òmes avisèran, franc atentius. Adoncas, au meitan d'aqueste silenci inacostumat, montèt la petita votz frèula de Simon.

« Diá, Felipe, lo garçon de la Michauda me contèt totuera qu'èras pas franc mon papà.

- E perqué quò ? » demandèt l'ovrier.

L'enfant respondèt en tota innocença :

« Per çò que siàs pas l'òme de mamà. »

Dengun riguèt. Felipe demorèt dreit, apoiant son front sus sas gròssas mans que teniàn lo manche de son martel levat sus l'enclum. Sonjava. Sos quatre collègas l'avisavan e tot petioton entre aqueles geiants, Simon, ansiós[7], apeitava. Tot d'un còp, un daus faures, respondent a la pensaa de tots, diguèt a Felipe :

« Qu'es pasmens una bona e brava filha que la Blanchòta, e valhenta, e seriosa

*1-aranda : près de 2-frèula : fragile 3-se jaquetava : on jasait 4-acassaa : couverte 5-franc solombrat : très sombre 6-ativats : enflammés 7-*ansiós : anxieux

maugrat son malur, e seriá una digna femna per un onèste òme.

- Aquò qu'es ben verai », diguèran los tres autres.

L'ovrier contenuèt :

« Qu'es sa fauta, a quela filha, se a mancat ? Lhi aviàn prometut lo mariatge, e ne'n coneisso mai d'una, ben respectaas encuei, e qu'an fai tot parier.

-Aquò es ben verai » respondèron tots ensems los tres òmes.

E reprenguèt : « Coma a patit la paura, per abarir[1] son garçon tota sola, e çò qu'a plorat dempuei que sòrt mas que per anar a la glhèisa, i a que lo bon Dieu que z-o sap.

-Qu'es encara verai », diguèran los autres.

Adoncas, s'entendèt pas mai que lo bofet qu'avivava lo fuòc. Felipe, subitament, s'abochèt[2] vès Simon :

« Vai dire en ta mamà que lhi anirai parlar aqueste vèspre. »

Puei possèt l'enfant afòra[3] per las espantlas.

Tornèt a son travalh e, d'un còp, los cinc martèus tornèran tombar ensems sus los enclums. Pichèran coma quò lo ferre josca la nueit, fòrts, puissents, lèris[4], coma de martèus contents. Mas tan coma lo bordon d'una catedrala restronis, los jorns de fèsta, mai fòrt que las autras campanas, lo martèl de Felipe dominava lo bruch daus autres e tombava de segonda en segonda daube un tarabast qu'essordava. E ielo, l'uèlh alumat, farjava tan que poiá, dreit dins las berluaudas[5].

Lo cial èra plen d'estialas quand venguèt pichar a la pòrta de la Blanchòta. Aviá sa blauda de las diumenjas, una chamisa frescha e la barba faita. La joina femna se montrèt sus lo selhon e lhi diguèt enoiaa : « Qu'es pas bien de venir coma quò en plena nueit, monsur Felipe. »

Vouguèt respondre, bretonèt e demorèt vergonhós davant iela que reprenguèt :

« Comprenètz ben pasmens, que chau plus que l'òm parle de mi. »

Tot d'un còp, ielo :

« Que quò pòt faire, diguèt, si volètz èsser ma femna ! »

Deguna votz lhi respondèt, mas creguèt auvir dins l'ombra de la chambra lo bruch d'un còrs que tombava. Rintrèt bien vite ; e Simon qu'èra dins sa coja, auviguèt lo son d'un poton e quauques mots que sa maire mormonava tot bas. Puei, tot d'un còp, se sentiguèt suslevat dins las mans de son amic, e aquel d'aquí, que le teniá a plens braç, de sos braç d'ercule, lhi bramèt :

« Lhur dirès, a tos camarades, que ton papà qu'es Felipe Remy, lo faure, e que vendrá tirar las aurelhas de tots aqueles que te faràn de mau. »

Lo lendeman, coma l'escòla èra plena e que la classa anava començar, lo petit Simon se levèt, tot pallichon e las bochas tremolantas : « Mon papà, diguèt, d'una votz clara, qu'es Felipe Remy, lo faure, e a prometut de tirar las aurelhas a tots aqueles que me fariàn de mau. »

Aqueste còp, i aguèt plus dengun per rire, que lo coneissiàn franc bien aqueste Felipe Remy, lo faure, e qu'èra un papà, aquel d'aquí, que tot lo monde n'auriá pogut èsser fièr.

(traduccion Gerard Betton)

Guy de Maupassant (1850-1893) publiquèt aquesta novèla dins *La Réforme politique et littéraire* dau 1e decembre 1879.

Sembla que de nòstre temps, l'istoara de Simon a trovat un public dins la joinessa de las escòlas. Mai d'una edicion son pareissuás recentament.
Avem seguit lo texte de l'edicion de la *Pléiade* de 1989.

1-abarir : élever, nourrir *2-s'abochèt : se pencha* *3-afòra : defòra, dehors* *4-lèris : joyeux* *5-berluaudas : étincelles*

Suita de la paja 3

edicion d'un DVD dau filme *Paraulas occitanas d'Ardecha* dau Lissandre Varenne,
reedicion en version ortografica moderna de *Paroles de Pagel* d'Alain Charre.

Aqueste escrivan d'aicí (Cros de Géorand) publièt l'an passat un Racònte, *La Vachèira, una joinessa en montanha d'Ardecha*, un libre fòrt, sens concession per « lo temps passat », una escritura de qualitat, tot aquò ne'n fai un libre remirable que l'I.E.O. se seriá onorat d'editar.

Coma avián adut la biaça, tot feniguèt alentorn de la taula, un bon moment per achabar las discussions.

Las A.G. de d'aqueste an

I.E.O. régionau ARA (Auvenha Ròsne-Alpas) lo 1 de junh
Puei rencontre Tença : 11/07

Parlarem en Vivarés : 4 de setembre, Sent-Victor.

I.E.O. Ardecha : 25 de setembre, Veiràs.

I.E.O. Federau : 17/10, Tolosa

Lo 25 de setembre a Veiràs

L'I.E.O. federau conèis de problemas de fonccionament e sustot de finançament. Son A.G. se passará lo 17 d'octòbre, vèrs Tolosa.

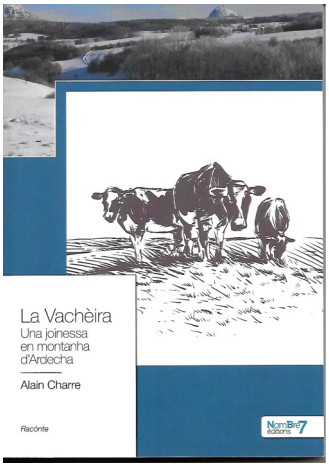

La Vachèira Una joinessa en montanha d'Ardecha

Racònte de Alain Charre Nombre 7 éditions 17 €

Introduccion

« Aquò es lo racònte de la joinessa de ma maire, passada elh Cròs-de-Giorand, en Ardecha ; un talh de vida dins la prumèira mitat delh sègle XX, que sembla aquelh de bien d'autras dròllas de la montanha.
(...) lo monde delh temps passat pòdan semblar durs e austèrs ; en aquò chau saupre que se bátian per viure e que lo fasián sens ajuda ni proteccion delh governament. Volián laissar a lurs enfants mai que n'aián reçauput de lurs parents. (...) Chau saupre encara, qu'aquela rudessa escondia un eime bien comprés per los raiòus, quand disian : *Lo pagel es fin, n'a de grossièr que l'abit.* »...

La chança daus Gallés

Veiquià dos liures escrits per Jacques Lacroix sus las boinas de las tribús gallésas : « *les frontières des peuples Gaulois* » T1 e T2, Ed Yoran Embanner.

Los Gallés, que se bigornavan sovent entre ellis, bailavan beucòp d'importància a las boinas de lhòrs país, que marcavan per de petitas villas onte fasiàn de comèrci o per d'endreits sacrats onte los dieus paravan los enemics.

Lo J. Lacroix a agut l'idèa de cherchar, dins los noms daus caires, de mòts que fariàn veire quelas boinas entre doas tribús.

E dins los mòts venguts dau gallés que marcan las boinas, n'i a que son devenguts de mòts de nòstra linga : per exemple *bodina* o *canto*

Bodina es vengut boina, *canto* es vengut chança, : l'endreit entre doas tèrras qu'es pas travalhat e onte se vira l'araire.

Canto-uxello que vòu dire *boina nauta* es vengut *chantaucel* o *chantoiseau* sus las cartas. Gis d'augèl que chanta !

Son travalh fai veire las boinas daus país gallès daube una granda precision.

E veiquià sus la carta en Vivarés -Naut la boina entre los Vellavis e los Allobrogis

Lo nom de la riveira Cança marca la boina (*canto*), josca Anonai

La riveira Deuma vendriá de *devo-sama* (eau très divine), una riveira sacraa per marcar la boina. Quela riveira passa a Argental, que vendriá de *ar-canto* (pròche de la boina)

Trovem mai de Chante-Aucel, Chantouzet o Chante-Oiseau per aquí.

Patric Cròs

Gallès : Gaulois chança : (aussi) limite boinas : limites, frontières se bigornar : se chamailler...se faire laguerre

---

11/09/2001

Bessonas a bas
Paur granda sus lo Pom Gròs
Un setembre neir

Lo 11 de setembre 2001, los atemptats dau World Trade Center nos faguèran rintrar dins una epòca marcaa per lo terrorisme e lo fanatisme religiós.

Bessons : jumeaux, bessonas : jumelles

Pom Gròs : Nòva Iòrc (los americans apelan New York : Big Apple)

P.C.

Coisina

LO CHASTÈL

Per quatre bons minjaires :
- 2 kg de chastanhas
- 300 g de sucre en podra
- 100 g de chocolat
- 6 uèus
- 1 litre de lait
- 1 baston de vanilha

Plomar las chastanhas, las cuèire dins l'aiga, pas gaire que fau pas que s'escafoiressan.
Davant que fresissan, levar la segonda pèl.
Chaplar a la machina daube la grilha la mai fina.
Laissar fondre lo chocolat daube tres culhiers d'aiga puei lo mesclar a la purèia de chastanhas.
Quand la preparacion es freida, motlar a vòstra fantasia dins un grand plat fonzarut. Una man tant se pet artista li pòt donar la forma d'un chastèl.
Daube los uèus, lo lait, la vanilha e 200 g de sucre, faire 'na crema anglesa que farètz colar autorn dau chastèl.
Daube la resta dau sucre, faire un caramèl per acaçar lo chastèl a pauc pres una ora davant de lo minjar.
Per agormandir la degustacion, beure un vin de Sant Pèire d'Ai frapat.

Marie-Hélène

S'escafoirar = *s'écraser* ; fresir = *refroidir* ; fonzarut = *creux* ; acaçar = *recouvrir* ; agormandir = *rendre gourmand*.

Atencion ! un culheir = *cuillère à soupe. La cuillère à café* qu'es lo culheiron (o petit culheir).

Diens las piaas de Marie mourier

Lo jorn de l'A.G. de Parlarem una visita èra organizaa ès Vaudavent per seure lo chamin de l'escòla de Marie Mourier materializat simbolicament alentorn dau villatge.

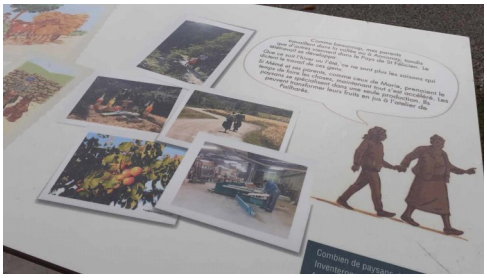

Marc Noalha que sèu dempuei d'ans aquel projèct per Parlarem nos comentèt la visita.

Una franc genta realizacion.

E totjorn l'emocion : de tornar auvir la votz de la Marie.

“ANC, DE VIVARES, NON AC CLAM, QU’OM ESTRAINZ AGUES SET NI FAM NI FOS COCHAZ.”

(Jamais, du Vivarais, il n’y eut plainte qu’un étranger eût soif ni faim, ni qu’il y fût tourmenté.)
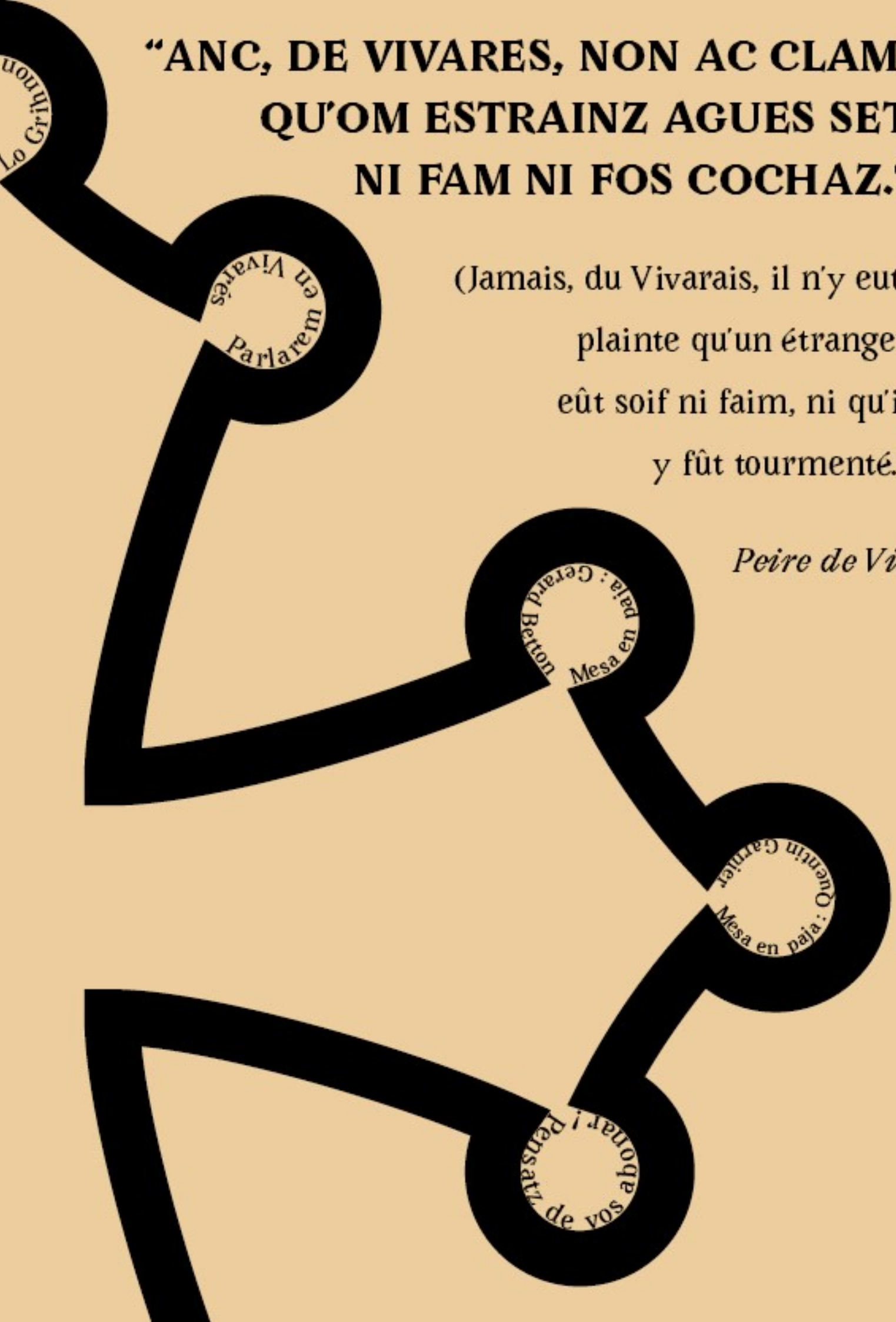
Peire de Vic